

Latvijā audzējamo gaļas liellopu šķirņu raksturojums

Latvijā izplatītākās ir Šarolē, Limuzīnas, Herefordas, Angus, Sīmentāles, Hailandes un Galovejas šķirnes. Vēl tiek audzēti arī Salēras un Tiroles pelēkās šķirnes dzīvnieki. Tāpat vaislai gaļu ražojošos ganāmpulkos tiek izmantoti Beļģijas Zilās un Blondo Akvitāņu šķirņu buļļi.

Šarolē

Šķirne izveidota Francijā - *Charolle* provincē, pirmo reizi minēta jau 878. gadā, šobrīd tā ir pazīstama visā pasaulē. Latvijā audzē Vācijas un Baltkrievijas izcelsmes Šarolē liellopus. Dzīvnieki sevī apvieno augstu augšanas potenciālu, labu ganību izmantošanu un, pie efektīvas ēdināšanas nobarošanas beigu posmā, barības patēriņš ir salīdzinoši zems.

Šarolē šķirnes liellopi raksturojas ar baltu līdz krēmkrāsas apmatojumu, dzīvsvaru:

- govīm 800 - 900 kg,
- buļļiem 1200 - 1400 kg,
- nobarojamiem buļļiem (16 - 22 m.v.) 550 - 700 kg,
- kastrātiem un telēm (20 - 36 m.v.) 550 - 750 kg,

dzimšanas svars bullīšiem - 46 kg, telītēm - 43 kg, 4% piedzimst dvīņi, vēlamais pirmās atnešanās vecums telēm ir 30 mēneši, dzīvmasas pieaugums vecumā no 6 - 12 mēnešiem var sasniegt 1500 un vairāk g diennaktī. Praktiski neveidojas tauku slānis. Gaļa ir viegli marmorēta. Kautiznākums 14 - 16 mēnešus veciem jaunbuļļiem 67 - 69%.

Dzīvniekiem raksturīga izteikta, labi muskuļota krūšu daļa, nedaudz paceltie krusti veido atbalsta laukumu muskuļotai, platai mugurai un tilpumainam vēderam, kas pāriet labi aizpildītā jostas daļā un izteiktā pakaļējā daļā. Harmoniski veidotais ķermenis balstās uz spēcīgām, pareizi novietotām kājām.

Šarolē šķirnes govīm ir labas mātes īpašības, pienīgas. Mierīgs, reizēm pat apātisks raksturs. Govju produktīvais mūžs ir 10 un vairāk laktācijas.

Šarolē šķirnes buļļus var izmantot arī krustošanai ar citām gaļas un piena liellopu šķirnēm, tomēr jāņem vērā tas, ka teļu dzīvmasa piedzimstot var būt 10 - 18 kg lielāka kā parasti. Līdz ar to krustošanai jāizvēlas lielas govīs ar labi attīstītu krustu daļu, kurām parasti ir novērotas vieglas dzemdības. Teles un mazākas govīs ieteicams apsēklot tikai ar tiem Šarolē buļļiem, kuri ir novērtēti pēc atnešanās viegluma un saņēmuši pozitīvu vērtējumu.

Krustošanas rezultātā iegūtiem nobarojamiem dzīvniekiem ir lielāka augšanas intensitāte, tie labāk izmanto barību, realizējot ir augstāks kautiznākums un mazāks tauku daudzums kautķermenī.

Limuzīnas

Šķirne izveidota Francijā - *Limousin* provincē. Līdz pat 1950. gadam šie liellopi tika izmantoti pajūgu vilkšanai, kā rezultātā izselekcionēti spēcīgi, muskuļoti, liela auguma dzīvnieki ar slaidu ķermeni un labi attīstītām kājām.

Limuzīnas šķirnes liellopiem apmatojuma krāsa ir no gaišbrūnas līdz tumšbrūnai ar gaišāku apmatojumu uz kājām, astes kaula, pakaļējo kāju iekšpusēs un ap acīm. Dzīvnieki piemēroti intensīvai saimniekošanas sistēmai, taču labi pielāgojas arī ekstensīvas turēšanas apstākļiem, atvieglota tipa mītnēs.

Šķirne izceļas ar ļoti labām mātes īpašībām - viegla atnešanās (1% gadījumu var būt sarežģījumi, 8% jāpalīdz atnesties), augsts grūsnības procents 95% un vairāk, vidējais starpatnešanās

periods nepārsniedz 380 dienas, govīm raksturīga regulāra meklēšanās, kas palīdz saglabāt ciklisku atnešanos. Vēlamais pirmās atnešanās vecums – 32-36 mēneši.

Limuzīnas šķirnes liellopiem ir sekojoši dzīvsvāra rādītāji:

- govīm	600 - 700 kg
- buļļiem	900 - 1100 kg
- teļiem 4 mēn. vecumā	170 - 200 kg
- atšķirtiem teļiem 7 - 9 mēn. vecumā	280 - 320 kg
- jaunbuļļiem 15 - 20 mēn. Vecumā	460 - 610 kg

Nobarojot jaunlopus līdz 18 mēnešiem vidējais diennakts dzīvsvāra pieaugums ir 1100 - 1300 grami.

Šie liellopi raksturojas ar ļoti labiem kautiznākuma rādītājiem - jaunbuļļiem 14 - 16 mēnešu vecumā kautiznākums ir 69 % - 71 %, kautķermenis ir liess ar augstu ekstra klases gaļas iznākumu.

Limuzīnas šķirnes buļļi plaši tiek izmantoti krustošanai ar citām gaļas un piena šķirnēm, jo jaundzimušie teļi raksturojas ar šauru un garu ķermeni, kas parasti nerada problēmas govij atnesoties. Limuzīnas šķirni parasti izmanto kā trešo šķirni veidojot trīs gaļas šķirņu komercrustojumus (*Herefords* × *Anguss* × *Limuzīnas*).

Herefordas

Šķirne izveidota Anglijā - *Herefordshire* provincē kur senāk Herefordas liellopus izmantoja gan piena ieguvei, gan kā vilcējspēku, gan arī gaļas ražošanai. Mūsdienās Herefordas liellopi ir selekcionēti augstvērtīgas liellopu gaļas ražošanai. Šķirne radusies apvidū, kurš ir bagāts ar zāles lopbarību, līdz ar to šie dzīvnieki vēl joprojām ir saglabājuši spēju maksimāli izmantot ganības un dot labus attīstības rādītājus uz zāles lopbarības pamata. Herefordi ir vieni no vieglāk audzējamām un uzturamām gaļas liellopu šķirnēm.

Herefordas liellopus pieskaita pie vidējā lieluma gaļas šķirnēm. Apmatojuma krāsa ir no brūnas līdz sarkanbrūnai ar baltu galvu, kaklu, vēderu, astes slotiņu, un skaustu. Tīršķirnes dzīvniekiem raksturīgs nepigmentēts deguna spogulis. Herefordas liellopiem var būt plati izvērsti ragi vai ģenētisks toluks, kas labi tiek pārmantots nākamajās paaudzēs.

Šķirni var pieskaitīt pie agri nobriestošām, līdz ar to telēm optimālais apļecināšanas vecums pie labiem turēšanas apstākļiem var būt jau no 18-20 mēnešiem..

Novērtējot Herefordas liellopus, par pozitīvām iezīmēm tiek uzskatīts harmoniski un proporcionāli veidots ķermenis, kas ir tilpumains, bez redzama zemādas tauku noslāņojuma.

Pieaugušu Herefordas šķirnes buļļu dzīvmasa ir no 900 - 1150 kg, govju - 600 - 750 kg, teļiem dzimšanas svārs ir no 35 - 37 kg. Nobarojot jaunlopus var sasniegt dzīvmasas pieaugumu līdz 1100 g diennaktī. Kautiznākums - 64%. Tomēr šo šķirņu jaunlopu nobarošanai ir jāseko līdz, jo šķirnei, sasniedzot 16-18 m.v. ir raksturīga zemādas tauku slāņa veidošanās.

Šķirni audzē gan tīršķirnē, gan krustošanai ar vietējām piena un gaļas šķirnēm. Krustojuma teļi raksturojas ar labām lopbarības izmantošanas spējām un kvalitatīvu kautķermeni.

Šie liellopi tiek izmantoti apganīšanai aizsargājamās rajonos un dabas liegumos.

Angus

Vēsturiski šķirne izveidota Anglijā - *Aberdeen*, *Banff*, *Kingardine* un *Angus* provincēs. Anglijā šī liellopu šķirne saucās Aberdinangus, tomēr Eiropā, ASV, Kanādā un citās valstīs, attiecīgo valstu ģenētiķi pamatšķirnē ir izkopuši konkrēti viņus interesējošas pazīmes un tā jau vairs nav tieši Anglijā veidota šķirne, tāpēc pasaulē pašlaik lieto apzīmējumu Angus liellopi. Latvijā audzē vācu Angus šķirnes dzīvniekus.

Vācu Angus šķirnes dzīvniekiem raksturīga ģenētiska bezragainība, vienas krāsas apmatojums - melns vai brūns, tomēr par kļūdu neuzskata arī viendabīgu pelēku apmatojuma krāsu, kā arī nelielus baltus laukumus uz vēdera lejasdaļas vai tesmeņa. Dzīvniekiem raksturīgs izstiepts, labi apmuskulots ķermenis ar izteiktu, aizpildītu pakaļejo šķiņķi un viegla izteiksmīga galva.

Angus šķirnes buļļus raksturo - dzīvsvars 900 - 1100 kg, labi attīstās un nobarojas ar zāles lopbarību, minimāli nepieciešama koncentrētā barība, liels kautiznākums un teicamas kvalitātes labi marmorēta gaļa ar zemu tauku saturu un smalkām muskuļšķiedrām.

Angus šķirnes govīs raksturo dzīvsvars - 550 - 700 kg, zemas uzturēšanas izmaksas, viegla/regulāra atnešanās, labas mātes īpašības un ilgs produktīvais mūžs.

Teļu dzimšanas svars ir no 32 - 35 kg.

Angus šķirnes buļļus plaši izmanto krustošanai ar piena šķirnēm, jo tādejādi iespējams ražot pienu un iegūt nobarojamus jaunlopus ar labām barības izmantošanas spējām un augstu kautķermeņa kvalitāti. Šo šķirni izmanto arī veidojot vairāku gaļas šķirņu komerckrustojumus.

Simentāles

Piena gaļas tipa šķirne. Izveidota Šveicē izmantojot vietējās un ievestās šķirnes. Pateicoties augstajai produktivitātei un labajām piemērošanās spējām, izplatīta daudzās valstīs. Ilgstošas pakļaujošās krustošanas rezultātā izmantojot vietējās šķirnes un Šveices Simentāles šķirni izveidotas vairākas radnieciskas šķirnes: Francijā – Monbeljardas šķirne, Vācijā, Austrijā Flekvi šķirne, Ungārijā – Ungārijas sarkanā.

Šķirnes raksturojums. Apmatojums – gaiši brūni balts, retāk sarkanbalts, plankumains. Galva un astes gals balti. Deguna spogulis gaišs. Ragu un nagi gaiši. Šķirnei raksturīga izteikta nokarenas ādas kroka pakaklē. Sastopami gan ragaini, gan bezragaini dzīvnieki. Šķirnei ir laba barības izmantošanas spēja, laba gaļas kvalitāte, regulāra meklēšanās, viegla atnešanās, teļi, pateicoties mātes pienīgumam, ir ļoti ātraudzīgi.

Kvalitatīva piens, īpaši dēļ proteīna/tauķu satura tajā, kā arī augstas kvalitātes gaļa. Simentāles šķirnes govīs var izmantot kā šķirnes zīdītājgovīs vai arī krustot ar citām šķirnēm. Teles, jaunbuļļi, kā arī kastrētie lopi pasaulē tiek augstu novērtēti to izcilā kautķermeņa un gaļas kvalitātes dēļ.

Buļļu dzīvsvars – 800 – 1200 kg.

Govju svars – 550 – 650 kg. 12 m.v.

nobarojamie jaunlopi 400 – 420 kg, 18 m.v. – 500 – 600 kg.

Kautiznākums – 58 – 62%

Aubraki

Šķirne izveidota Francijas dienvidos, *Aubrac* reģionā pirmās rakstītās ziņas par šo šķirni ir atrodamas 17. gadsimta dokumentos, ciltsgrāmatā pirmie ieraksti parādījās 1893. gadā, šobrīd šī šķirne ir pazīstama visā pasaulē. Dzīvnieki sevī apvieno pieticīgas prasības pret barību, labu ganību izmantošanu un ļoti labu augšanas potenciālu, pie efektīvas ēdināšanas nobarošanas beigu posmā, barības patēriņš ir salīdzinoši zems. Šķirne ļoti piemērota kalnainiem, reljefainiem apvidiem, labi izmanto dabiskās kalnu ganības, kā arī tehniski grūti pieejamas ganības ar pieticīgu augu sastāvu.

Aubraku šķirnes liellopi raksturojas ar pelēcīgi rūsgani brūnu apmatojumu, acu plakstiņi ar melnu kontūru, deguna spogulis tumšs, gandrīz melns, ierāmēts gaišā, gandrīz baltā rāmī, melns astes pušķis. Spēcīgas, stiegrainas, pareizi novietotas kājas, taisna, spēcīga mugura. Izteikts ķermeņa dziļums, īss kakls, labi veidota muskulatūra. Govīm labi attīstīta, plata krustu daļa. Uz priekšu izvīzīti, izteikti izliekti ragi.

Dzīvsvars:

- govīm - 550 - 800 kg,
- buļļiem – 900 - 1200 kg,
- atšķiršanas vecumā svars sasniedz 240 kg telēm un 270 kg bullēniem.

Šķirnes raksturīga īpašība – augsta auglība. Grūsnība iestājas 98% gadījumu, 97% dzemdību norit viegli, bez palīdzības no malas. Govis ir pienīgas ar izteiktām mātes īpašībām, miermīlīgas. Populācijā vairāk kā 14% govju ir vecākas par 10 gadiem.

Dzimšanas svars bullīšiem - 46 kg, telītēm - 43 kg, 4% piedzimst dvīņi, vēlamais pirmās atnešanās vecums telēm ir 30 mēneši, dzīvmasas pieaugums vecumā no 6 - 12 mēnešiem var sasniegt līdz 1500 g diennaktī. Kautiznākums 14 - 16 mēnešus veciem jaunbuļļiem 67 - 69%.

Aubraku šķirnes buļļus var izmantot arī krustošanai ar citām gaļas un piena liellopu šķirnēm. Krustojot var izmantot vidējas kvalitātes dažādu šķirņu krustojumu govīs, teļi dzimst viegli, pieticīgi prasībās ar izteiktu augšanas intensitāti. Plaši tiek pielietota Aubraku un Šarolē šķirnes krustošana, krustojuma dzīvnieki dod augstus dzīvsvara pieaugumus pie daudz pieticīgās barības, nekā nepieciešama tīršķirnes Šarolē dzīvniekiem

Krustošanas rezultātā iegūtiem nobarojamiem dzīvniekiem ir lielāka augšanas intensitāte, tie labāk izmanto barību, realizējot ir augstāks kautiznākums un mazāks tauku daudzums kautķermenī.

Šobrīd Latvijā ir pieejams tikai Aubraku šķirnes bioprodukts, šīs šķirnes liellopu pie mums pagaidām nav.

Hailandes

Ekstensīvā šķirne izveidota Skotijā. Dzīvnieki ir nelieli, ar garu, dažādas nokrāsas apmatojumu (no dzeltena līdz pat melnam). Hailandes šķirnes dzīvniekus vērtē pēc tipiskas un harmoniskas ķermeņa uzbūves un pareizām proporcijām. Galvai starp acīm un īso, plato muti jāveido vienādmalu trijstūris. Iespējami simetriskajiem ragiem buļļiem jānāk laukā no raga saknes horizontāli un pēc īsa taisna posma jāizliecas uz priekšu. Govju ragi ir manāmi garāki, pie raga saknes taisni, pēc tam plašākā lokā izliekti uz augšu.

Dzīvniekiem ir spēcīgas kājas un gara, taisna, labi muskuļota mugura. Iegurņa apvidū astes virzienā viegli uz augšu ejošā muguras līnija atvieglo atnešanos.

Aizsardzībai pret aukstumu, lietu, karstumu un parazītiem visu ķermeni klāj biezs, garš apmatojums ar biezu pavilnu. Nagi ir cieti un spēcīgi, vēlams veselīgs nagu šķēlums. Buļļiem ir tipisks muskuļots skausta izliekums, kas klāts ar cirtainu vilnu. Govīm mugura veido starp galvu un pleciem taisnu līniju.

Hailandes šķirnes lopī nobriest vēlu. Pirmās atnešanās vecums ap 40 mēneši, govīs gan var jau sešu mēnešu vecumā sasniegt dzimumbriedumu.

Dzīvmasa:

- buļļiem	600 – 700 kg
- govīm	420 – 500 kg
- teļiem dzimstot	30 – 35 kg

Dzīvmasas pieaugums diennaktī 600 – 700 gramī. Govju pirmās atnešanās vecums – 36 mēneši. Mazprasīgi, labi izmanto barību. Vieglas dzemdības un labas mātes īpašības.

Kautķermenis - gaļīgs ar mazu tauku noslāņojumu un smalkām muskuļšķiedrām.

Galovejas šķirne

Ekstensīvā gaļas liellopu šķirne, kas izveidota Skotijā. Dzīvnieki ir nelieli, ar melnu apmatojumu. Daļai dzīvnieku ķermeņa vidusdaļā ir plata balta josla. Retāk sastopami arī balti dzīvnieki ar melnu deguna spoguļi un melnām apmatojumu. Toli. . Govīs ir miermīlīgas, pieticīgas, izturīgas. Galovejas

govis ir šķirne, kas nobriest vēlu, tomēr to raksturo liels dzīves ilgums, bieža meklēšanās un viegla atnešanās. Labas mātes īpašības un stipra sasaiste ar ganāmpulku arī pieder pie izcilajām šīs šķirnes īpašībām. Vidēji garais apmatojums ar biezo pavilnu sniedz dzīvniekiem pietiekamu aizsardzību arī nelabvēlīgākos laika apstākļos.

Ārēji Galovejas govus var būt četros dažādos krāsojumos – vienkrāsainas; ar baltu jostu; baltas (ar pigmentētiem laukumiem pie ausīm, deguna spoguļa un nagiem) vai ar baltu svītru muguras daļā. Iespējamās ir trīs dažādas krāsas – melna, blonda un sarkana

Dzīvmasa:

- buļļiem 770 – 1045 kg
- govīm 450 – 675 kg
- teļiem dzimstot 20 - 30 kg

Mazprasīgas, labi izmanto barību. Vieglas dzemdības un labas mātes īpašības. Viena no gaļīgākajām ekstensīvajām gaļas liellopu šķirnēm

Kautķermenis - gaļīgs ar nelielu tauku noslāņojumu un īsām muskuļšķiedrām un, arī dabiskos apstākļos audzētas, ir ar labu kautiznākumu un izcilu gaļas kvalitāti.

Salēras šķirne

Salēras šķirne ir sena piena lopu šķirne, cēlusies Francijas Centrālajā augstienē. Viena no augumā lielākajām ekstensīvajām gaļas šķirnēm. Salēras šķirnes dzīvnieki ir vienkrāsaini gaiši līdz mahagonija sarkanbrūnam (atsevišķos gadījumos parādās melnās krāsas gēns). Vilna lielākoties viļņaina. Ģlotādas ir gaišas, āda ir brūni pigmentēta. Galva trijstūra formā, ragiem ir tipiskā liras forma. Iegurnis ir garš un plats, līdz ar to garantējot vieglu atnešanos, arī pie krustošanas ar liela auguma šķirnēm. Mugura taisna, vienmērīgi muskuļota. Salēras lopu ir vidēji lieli vai lieli ar spēcīgām kājām. Tie izceļas ar ilgdzīvošanu, pielāgošanās spēju klimata un turēšanas apstākļiem un labu barības izmantojumu. Govīm ir relatīvi daudz piena un labas mātes īpašības. Salēras šķirnes lopus var turēt brīvā dabā visu gadu. Cieto melno nagu dēļ problēmas nerada arī turēšana uz režģu grīdas. Dzīvnieki miermīlīgi, ar labām mātes īpašībām.

Labi izteiktas gaļīguma īpašības. Kautiznākums ir apmēram 60%, gaļa ir ar smalku šķiedru un labi marmorēta.

Dzīvmasa:

- buļļiem 950 – 1100 kg
- govīm 550 – 600 kg

Nobarojot dzīvmasas pieaugums līdz 1200 g/diennaktī. Kautiznākums – 65-66%. Labi nobarošanas rezultāti un kvalitatīva gaļa krustojot Salēras govus ar Šarolē buļļiem.

Gaišie Akvitāņi

Šķirne izveidota Francijas dienvidrietumos 1962. gadā. Krāsa no baltas līdz smilškrāsai. Labi attīstīta muskulatūra, īpaši plecu daļa, kā arī šķiņķi. Apmatojums vienkrāsains no gaiši dzeltena līdz kviešu krāsai ar gaišākām un tumšākām variācijām. Gaišāki plankumi vērojami ap acīm, muti, deguna spoguli, ekstremitāšu iekšpusē un uz vēdera. Nepigmentētās ģlotādas daļas rozā. Labi attīstīta muskulatūra. Dzīvniekiem ir robustas un izteiktas locītavas. Kopumā smalka kaulu uzbūve.

Govis ir mierīgas un piemērojas dažādiem klimata un barošanas apstākļiem. Labu produktivitāti garantē liels dzīves ilgums, labā auglība un labas mātes īpašības. Pirmās atnešanās vecums vidēji 32-33 mēneši. Govs dzīvo vidēji 10-11 gadus un atnesas 7-8 reizes. Labākās govus teļu audzēšanai tiek izmantotas līdz 15 un vairāk gadu vecumam.

Dzīvnieki ir miermīlīgi, ilgmūžīgi ar labām nobarošanas īpašībām. Vieglas dzemdības, labas mātes īpašības.

Dzīvmasa:

- buļļiem 1100 – 1300 kg
- govīm 850 – 950 kg
- teļiem dzimstot 40 - 50 kg

Ātraudzīgi. Intensīvi nobarojot diennakts pieaugums var sasniegt 2000 gramus. Kautiznākums 65-70%

Beļģu Zilā šķirne

Šķirne izveidota Beļģijas vidienē. Darbi pie šķirnes veidošanas tika uzsākti jau 19. gadsimtā līdz 20. gadsimta 60-to gadu sākumā tika noslēgts darbs pie dzīvnieku atlases, kam ir izteikts „dubultmuskuļu gēns”. Dzīvnieki ir izteikti muskuļoti, ar izteiktai filejas daļu un pamatīgi attīstītu ķermeņa aizmugurējo daļu.

Dzīvmasa:

- buļļiem 1100 – 1350 kg
- govīm 850 – 950 kg
- teļiem dzimstot 35 - 50 kg

Teļi dzimst slaidi, dubultmuskulis sāk attīstīties dzīves 4.-6. nedēļā. Kautiznākums var sasniegt līdz pat 80%. Tīršķirnē dzemdības mēdz būt apgrūtināta tieši izteiktā dubultmuskuļa dēļ, tomēr krustojot BZ buļļus ar citu šķirņu govīm, teļi dzimst nelieli, slaidi, dzemdības ir vieglas, teļi ir ātraudzīgi. Latvijā šīs šķirnes dzīvniekus tīršķirnē neaudzē, tikai izmanto tīršķirnes vaislas buļļus darbam gaļas ražošanas saimniecībās.